

مهى و مهينۆش يه كه كه ژ مه به ستين هوزانا كوردى

به رهه فكرينا / سايب مه مه مه

هه ره كه خودى جوانيى، خودى شه ر و خيرا،
خودى ئاڤ و به حرا. بو نمونه ل ده ف يونانييا
خودى تاييه ت ب مهى هه بوو دگوتنى
(باخووس) و ئه وى مهى دگيرا دناڤ
په رستگه هاندا ناڤى وى (ئه بۆلوش) بوو.
بيگومان رۆژه لىت ژى بييه ش نه بوو ژ قى
جوه هوزانى، جوانترين وييه ل قى باب ته تى د
ناڤ ئه ده بياتين فارسى و عه ره بيدا دياره،
بيگومان قى چهندي كاربيگه رى كريبه سه ر
هوزانقانىن كورد، به لى چونكه مه هيچ به لگه
د ده ستدا نييه كه هيچ هوزانقانه كى كورد
مابيت به ره هم هه بيت پيشى ئيسلامه تى، ژ
به ر قى هندي ئه م نه شين نمونيت شيعرى بينين

هه ر ژ كه قندا هوزانقان عاشق و شهيدايت
مهينۆش يى بوون، چونكه وان هه ست ب
خوشى و شاديى دكر، خه م و خه ياليت خوه
قه دره قاندىن.

هه ر د چاخى كه قندا هوزانقان (مهى) كرىو
ئامانجا خوه بو مه به ستين جودا جودا بو
ده رپرنا هه ست و نه ستان، ئه ف هنده ژى ل
ناڤ جه رگى شاعرى ده ردكه فت.

ديروكا هوزانا مهينۆشى:

خوبايه هوزانا مهينۆش يى جه ي خوه گرتبوو
د ناڤ ديروكا ئه ده بي جيه انيدا، نه خاسمه ل
ده ف (يونانى و رۆمانيا) سه رى خوه
هه لدا بوو، خودى تاييه ت ب مهى هه بوون،

پیش ئیسلامه تیپ.

به لئ د فۆلکلۆری کوردیدا به حسیی مهی هاتیه کرن ب قئ رهنگی:

د چاخئ که قندا ده مئ جه ژنا نه ورۆزی دهات کوردان (سفره کا) خوارنی رائیخست بریتیبوو ژ هفت خوارنا یهک ژ وان شه راب بوو، د گۆتنی سفرا هفت شین، لی پشتی ئیسلامه تیپ ئه ف ناغه هاته گوهرین و ناغئ وی کره سفرا هفت سین. د ناغ ملله تی فورساندا معامه له کا تایهت دگه له مهی دا دهاته کرن، مهی و ئافرهت پیکشه دهاته بهستن، ل ناغ عه ره بان ژی پیش ئیسلامه تیپ مهینۆشی جهی شانازیا هۆزو تیره و سه روکین عه ره بان بوو، مهی دناغ مه جلسین و اندا دهاته گپران. پیده قییه بزنان هۆزانا مهینۆشی ژ دوو جوو پیکده هیت.

۱- مهیا حه قیقی: ئه و جوو مهیه، هۆزانقان راسته و خو به حسیی مهی قه خوارنی دکهت و خو شی و له زه تی پیده هت، ههروهک فایق بیکهس و دلدار و .. هتد.

۲- مهیا مه جازی: ئه ف جوو مهیه ل ده ف هۆزانقانین سو فی دیاردت، سو فی ب زیره کی و ئازایه تی دشییان هۆزانقانین ئه قینی و دلداریی و مهینۆشی تیکه لی یه کبه کن، هه تا وه لیهات مرو ف نه شی ت هۆزانا ئه قینی و

مهینۆشی ژیک جودا بکهت، چونکه هه ستا وان زۆر ناسکه به ری خو به دهنه جوانیا حسیی و مهی قه خوارنی، ژ لایه کیدیه به ری خو به دهنه جوانیا خودی.

که ئیسلامه تی هات مهی - عه ره ق- هاتنه حه رام کرن، به لئ ب سی پلا.

۱- د قورئانا پیرو زدا دیبژت: ب سه رخۆشی نزیکي نقیژئ نه بن.

۲- ئایه تا دوو دیبژت: عاره قی باشی و خراپی یین ههین، لی خراپی زورترن ژ سو دی وئ.

۳- ئایه تی سییی عاره ق هه ب جاره کیقه هاته حه رام کرن و سزال سه ره هاته دانان.

بو قئ لیقه کولینی دی زقرینه قه بو مهیا راسته قینه، ههروهک مه گۆتی پیشی ئیسلامه تیپ مه هیج گرو ف ده ستدا نینه و هیج به ره هم و ناغئ هیج هۆزانقانه کن مه نینه به ره هم هه بیت، به لئ پشتی ئیسلامه تیپ چه ند هۆزانقانه ک پهیدا بوون و ئه ف ریبازه ب خو قه گرت. مهینۆشی چ حه قیقی، چ مه جازی، چه ند ره گه زین ههین ژ وان جه وهک: مه یخانه، خه رابات، ههروه سا ئه و تشتین مهی تیدا دهیته قه خوارن وهکو: بهرداغ، پیک، جام، کاس، .. هتد.

مهی گه لهک ناغین دن هه نه وهک: شه راب، باده، عاره ق، خه مر پیده قییه بزنان دگه له مهی (مزه)

دهیته خوارن. ئه گه بیینه سه ره مهیا راسته قینه، دی به ری خو به ینی هه له به ستشان (فایق بیکهس ۱۹۰۵-۱۹۴۸) ب دوو درتیه که فتیه ده قی مهیدانیدا، مهی نک بیکه سی تشته کی پیرو زه، مهی ژبیانه، خو شتییه، له زه ته کا رو حی و ده روونیه ههروهک دیبژت:

دل له خو یا دايم ته ره نه بی سه رخۆشی بادهی رو حی دل به ره نه بی

مه فتوونی بالیی قه دو عه ره نه بی

به جامی شه راب که یل و مه ست نه بی

ئه گه ره بیته هیت بکهینه قئ هۆزانی، دی بین هۆزانقانی غه رام و فه لسه فه هه موو ییت تیکه له کرین بو ده ریرنا هه ست و نه ستین خو به.

بیکهس پتر دچیته دناغ جیهانا مهیدا ههروهک دیبژت:

قه دح و په یا په ی پرکه لیواو لیو بیته و مه ترسه له ته عنه و جنیو ده خیل مه وهسته ساقی فرسه ته وه ختی خوار دنه وه و که یف و عوشه ته

بیکهس دیبژت ساقی، مهی گپر بهرداغی بو من پرکه و بیته و نه ترسه ژ گلی و گازان دین خه لکی، مهی گپر بلا جقینا بدن، تو رانه وهسته فورسه ته رو ژا قه خوارن و که یف و له زه ته. بیکهس پتر و پتر دچیته

دناف جيهانا مهی څه خوارنې هه تا
وله لپهات بېټریت:

که مردم توخوا هه به مهی بمشو
بوم مه کن شین و گریان و روړو
دهمې بیکه س دمريت نه قيت ب
ثاقي بشون، به لکو ب عاره قی
بشون وی پېخو شتره.

(زیوهری هوزانقسان ۱۸۷۵-
۱۹۴۸) مهی ب کار ثانییه بو
مه ره ما ره خنه لیگرتنی هه روهک
دبېټریت:

عه ره ق ناخوم که تووشی دهردی
سه ر بم

گرفتاری هه زار دهر دو خه تر بم
عه ره ق ناخوم که عومرم کورت و
که بم بی

به جوانی بوم گرفتاری زهره ر بم
عه ره ق ناخوم که بی هوش و
غیره ت بم

له حالې دوست و دوژمن بی
خه به ر بم

عه ره ق ناخوم له قاقا و پیکه نینم
به جارې مه سخه رهی ته هلی نه زهر
بم

۲. مهیا مه جازی:

هوزانا مهی نوشی د نه ده بی
کور دیدا شیوه کئی وهر گرتی که
هه لبه ستغان مهی دکه ته پردهک بو

مه به سته کادی ته و مه به ست عیشقا
خودایی بیت، یان نیشتمانی بیت،
یان خودی ناسین بیت، هوزانقسان

مهی دکه ته نارمانجی خوه بو لبران
غهم و خه یالان، پاشی دچپته د ناث

جيهانا بابه تی راسته قینه.

مهی ل جهم موته سه وفان
وه سیله که بو نریک بوونه څه ل

خودی. دا بزاین (ئه حمه دی خانی
۱۶۵۰-۱۷۰۶) چه ه و اب
شیوه یه کئی جوان و نازک به حسی
شه رابی دکه ت هه روهک دبېټریت:

ساقی توژ بو خودی که ره مکه
یه ک جورعه ی مهی د جامی
جه مکه

دا جام ب مهی جيهان نما بت

هه رچه ند ئیراده یه خویا بت
ب راستی خانی سو فییانه بی

چوویه دناف جيهانا ته سه وفیدا،
مهی یا کریه نارمانجی خوه، دال
خودی مه زن نریک بییت، خانی

دبېټرته مهی گپری ژ بهر خاترا خودی
یه ک قوما مهی بده من، بو من
تیکه و بکه دناف به رداغیدا دا

هه موو دنیا ل من دیار بیت، هه ر
شته ک ته م هز لیبکه ین بلا وه بیت،
خانی دگه له ک جهیدا مهی بو خوه

کریه نارمانج هه ر وهک دقئی
مالکیدا دبېټریت:

ساقی بکه جام ناسمانی
راحا وه کو روچ و جاویدانی

واته مهی گپری بو من شه رابی
تیکه و بکه جامی شیشه دا، ته و
شیشی رهنگی ناسمانی، شه رابه ک

بیت وهک روحه کا تیتته جوویت
ل جهه کیدی دبېټریت:

ساقی تو برېټره جامی مینا
ثاقا کو دکه ت زه میر مینا

واته مهی گپری تو عاره قی برېټه،
دا دل و دهرونی من سه رو نوی
ثاقه دان بکرېنه څه.

هه روه سا ل جهه کیدا دبېټریت:
شاداب بگپریه قه لب مه جزوون
مه دهوش بگپریه عه قل مه جنوون

واته ساقی دلې من بی غه مگین
تیر بکه ب شه رابی، دا دلې من بی
هوشبیت، خه م و خه یالین خوه ژر
بکه م.

ل جهه کئی خانی دبېټریت:

ساقی بکه کاسه یا مجه وه هر
وی شیرهی موعه ته را معه ته ر
واته مهی گپری بو من به رداغی

گه واهری پرېکه، ته و شه رابا وه کو
شیره بی و بېنه نا خوش لیبیت
ل جهه کیدا خانی دبېټریت:

یا قوت موزاب و له عل سیسا ل
وی دوور خو شاب و خه مر ته لال
واته ته و شه رابا وهک یا قووت و

له عل یا رو نه، شه رابه کا خوه ش و
جوانه.

ل جهه کیدا دبېټریت:

دوور دانه ی خوه برېټه نا قی
یه عنی عه رها وه کئی گولا قی
واته: مهی گپری شه رابا خوه ته و

وه کو گولا قی تیکه ل بکه دگه ل دورا
به یین خوش، دا بینا شه رابی خوشتر
بییت.

ل جهه کیدا دبېټریت:

ساقی بده من شه رابا گلگون
بی دهنگی ده ف و سه دای قانون
واته: مهی گپری شه رابه کئی بو من

دوماهیك ئینین ب قئی دیرا
هۆزانقانی کورد (نالی ۱۷۹۷-
۱۵۸۸)، دەمی وهسفا مهی بۆ مه
دکەت ب جوانترین شیوه ههروهک
دبیژیت:

شەرابی له علی رۆمانی له نالی
حه رامه بی مه زهی ماچیکی لیوان
واته: نالی هه ژ شه رابه کا سۆرا
رهنگی هه ناری دکەت، خو یایه
شه راب قه خواری ب (مزه)
چینابیت، لی مزه ل دهف نالی
راموسانا دوو لیقانه، ب راستی
نالی وهسفه کا جوان یا کری. راسته
دبیژیت قه ده ری زیری، زیرینگر
دزانیته، چونکه هه ره ئه ون دچنه ناڤ
دنیا خه یالان و له زه ته کا رۆحی و
ده رۆنی پێوه ردگرن.
ژێدهر:

- ۱- میژووی ئه ده بی کوردی
(عه لانه دین سوجادی)
- ۲- دیوانی جزیری.
- ۳- دیوانی خانی.
- ۴- دیوانی بیکهس
- ۵- ته سه وه ف چیه.

خه رابات، خه مر، جام، پیری
موغان، فان په یقان تیکه هه ل دکەت
و بشیوه یه کئی سو فی و عشقا
راسته قینه، ل پیخه مینیا هندی دا
خوه ل خودی نزیک بکەت ههروهک
دبیژت:

ئه ول کو یار دامه یه ک زه ریه ک
عینایهت
قسمهت مه خه مر و جامه، د
دهفته ری هیدایهت
عاره ق هه تا نه نو شی مهی ژ
دهست مهی فرۆشی
غائب نه بوو ژ هۆشی، په یدا
نه کر ویلایهت
جاما ژ دهست شاهد ژهنگی ژ دل
دشوتن

پیری موغان ژ رهندان وه دکر
ریوایهت
واته: خودی ده می پیچه ک
چاقدیری دامه، پشکا مه شه راب و
جام بوو د دهفته را هیدایه تیدا،
مرۆقی زانا و دانا هه تا شه رابی
قه نه خو ت ل سه ر دهستین مهی
فرۆشان، ل سه ر دهستین مهی
فرۆشان، ل خوه ناچیت و ویلایه تی
په یدا ناکهت. جامه ک ب دهستی
یاری بیت، رهنگی دلی وی شو ت
وییره مه زینن ئایینی بۆمه به حسی
مه زینن مهی فرۆشان دکهن. ب
راستی گه له ک هۆزانقانی
کلاسیکی ئه ف ریبازه یا بخوه قه
گرتی.
به لی بابته تی خو وه دی ب

تیکه، بلا تیکه هه لبیت ژه مهی
رهنگا، لی ل جهه کئی هیمن و بی
دهنگی مۆزیکا و گهنگه شی.

ئه قه بوون چه ند هه له به ستین مهی
قه خواری ل دهف سو فی زما نه خامه
خانی که مه به ستا وی مه یا
به هه شتییه و هیچ په یوه ندی دگه ل
مه یا سه ر دنیا ئیدا نینه. بلاقی
جاری هۆزانقانه کیدی وه رگرین
ئه وی ریکا سو فی گه ری گرتی ئه و
ژی مه لایی جزیری هه ره وه ک هه موو
هۆزانقانی موته سه وه ف مهی یا
تیکه لکری دگه ل مه رامین دی و یا
کریه ئارمانجی خو هه دا بگه ه ته
بلندریت پلین ته سه وه فی، هه ره وه ک
دقی دیریدا دبیژیت:

حه یا تا دل مه یا باقی بنۆشین دا
بموشتاق

(ئه لا یا ئه یوه هه لسا قی ئه در
کاسه ن و ناو لها)
جزیری دبیژت: ئه ری مهی گپ دئ
بۆمن به رداغه کئی شه رابی تیکه و
به دهف من، دا ژییانا مایی هه ره
بخۆشی قه خوین به یینه سه ر.

ل جیه کیدی جزیری دبیژت:
ب قورانی ب ئایاتی ئه گه ر پیری
خه رابات

ببیژیت سوجده بی به ن لاتی
موریدین وی دین قاتی
واته (پیری خه رابات) ئانکو
مه زنیته مهی فرۆشان ئه وین
عاره قی دفرۆشن. جزیری دگه له ک
جهین دیدا په یقیین مهی، پیری